

Cuvânt înainte

Sarea a jucat, și joacă în continuare, un rol deosebit de important în evoluția societății umane. Dincolo de utilitatea practică a acestui mineral trebuie subliniat și faptul că, în societățile tradiționale, atât în cele din trecutul îndepărtat, cât și în cele din prezent, i se atribuie și o serie de proprietăți imaginare, simbolistica sării fiind foarte variată. Pretutindeni, din cele mai vechi timpuri până în ziua de astăzi, sarea a fost considerată ca element primordial, purificator, ca simbol al vitalității, sănătății, bogăției, ospitalității și frăției. Această simbolistică a generat o multitudine de manifestări magico-religioase, fiind parte componentă a unor ritualuri diverse de purificare, de aflare a viitorului, de sfințire, de aflare a ursitei, de protecție împotriva blestemelor și farmecelor, de descântec, dar și parte componentă a unor ritualuri negative, cum ar fi farmecele din magia neagră.

România este o țară ale cărei resurse naturale de sare sunt dintre cele mai bogate și din lume și ușor accesibile. Pe de altă parte, majoritatea teritoriilor ce înconjoară spațiul românesc sunt, fie lipsite, fie extrem de sărace în acest mineral. Toate acestea au contribuit la rolul deosebit al surselor de sare din țara noastră în această parte a Europei, ea fiind folosită în decursul mileniilor nu numai pentru nevoile populațiilor locale, dar și pentru cele ale comunităților din spații mai mult sau mai puțin îndepărtate. Mărturiile privind exploatarea sării din România sunt cele mai vechi din lume. În multe zone ale României, bogate în sare, spre deosebire de multe țări europene, oamenii și astăzi folosesc metode tradiționale de extragere, prelucrare și utilizare a sării, perpetuând practici și atitudini legate de acest mineral moștenite din cele mai vechi timpuri, chiar dacă originile și semnificațiile primare ale acestora s-au pierdut în negura timpurilor, iar credința oamenilor în ele scade treptat.

Cu toate acestea, în România, spre deosebire de multe alte țări europene bogate în sare, atât preocupările de cercetare privind relația dintre sare și om cât și cele de expunere publică a acestora sunt mult mai puțin dezvoltate. În societatea românească încă nu există înțelegerea cuvenită a importanței patrimoniului natural referitor de diverse manifestări ale sării, precum și cel cultural ce vizează practici și credințe umane legate de acest mineral. Numeroasele urme arheologice ale vechilor exploatare saline, manifestările materiale și imateriale în cultura populară legate de exploatarea, prelucrarea și utilizarea sării, nu beneficiază încă de protecția cuvenită din partea societății în ansamblul său, nici din partea comunităților locale și nici din partea structurilor statului abilitate în domeniu.

În ultimii ani o serie de instituții muzeale din România (Muzeul Carpaților Răsăriteni, Muzeul de Istorie și Arheologie Piatra-Neamț, Muzeul Județean Buzău, Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud), au efectuat cercetări etnografice, arheologice, precum și cele din sfera științelor naturii, privind manifestările saline, exploatarea acestora din cele mai vechi timpuri. Specialiștilor români li s-au alăturat și cercetători din Marea Britanie (Prof. Anthony F. Harding și dr. John Chapman) și Franța (Olivier Weller). Mai mult, forurile științifice de prestigiu mondial, Academia Britanică și Centrul Național de Cercetări Științifice din Franța au alocat fonduri importante pentru susținerea acestor cercetări.

Ca urmare a acestor cercetări, la inițiativa Muzeului Carpaților Răsăriteni, a fost concepută și realizată expoziția *“Sarea, Timpul și Omul”*. Această expoziție n-ar fi putut fi orga-

nizată fără implicarea efectivă a multor altor instituții muzeale din țară, care, dincolo de oferirea exponatelor aflate în patrimoniul lor, s-au implicat în toate etapele organizării acesteia. Partenerii Muzeului Carpaților Răsăriteni în realizarea acestui proiect au fost: Complexul Muzeal Județean Neamț (Director Gheorghe Dumitroaia), Muzeul Județean Buzău (Director Doina Ciobanu), Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud (Director Mircea Prahase), Complexul Muzeal Bucovina (Director Constantin Emil Ursu), Muzeul Brăilei (Director Ionel Căndea), Muzeul Național Brukenthal, Muzeul de Istorie și Muzeul de Istorie Naturală - Sibiu (Director Sabin Adrian Luca), Muzeul Etnografic al Transilvaniei - Cluj (Director Simona Munteanu), Muzeul Județean Ialomița - Slobozia (Director Florin Vlad), Muzeul Județean de Istorie - Brașov (Director Radu Ștefănescu), Muzeul Județean Maramureș - Baia Mare (Director Grigore Man), Muzeul Județean de Științele Naturii Prahova - Ploiești (Director Emilia Iancu), Muzeul Național al Unirii Alba Iulia (Director Gabriel Tiberiu Rustoiu), Muzeul Național Secuiesc, Sf. Gheorghe (Director Vargha Mihaly), Muzeul Maramureșului - Sighetul Marmației (Director Mihai Dăncuș), Arhivele Naționale (Director Corneliu Mihail Lungu): Direcțiile Județene ale Arhivelor Naționale Covasna - Sf. Gheorghe (Director Ioan Lăcătușu), Cluj (Director Ioan Drăgan), Bacău (Director Vilică Munteanu), Brașov (Director Elisabeta Marin), Mureș (Director Liviu Boar) și Sibiu (Director Alexiu Tatu), cIMeC (Director Dan Mihai Matei).

Scopul principal al acestei expoziții a fost acela de a oferi publicului din România rezultatele cercetărilor efectuate până în prezent privind cele mai reprezentative vestigii geologice, botanice, arheologice, etnografice și istorico-documentare privind manifestările naturale ale sării și rolul acestui mineral în cultura și civilizația pe teritoriul României. Credem că publicul din România, precum și numeroșii vizitatori ai țării noastre, merită cu prisosință să se bucure de o expoziție dedicată uneia dintre cele mai de preț resurse naturale și culturale ale țării noastre.

Vestigiiile arheologice privind diverse aspecte ale exploatării sării și implicațiile acesteia, descoperite până acum în Europa (mai ales în Austria, Germania, Marea Britanie, Franța, Polonia și Spania) sunt numeroase și în general sunt bine cunoscute, atât specialiștilor, cât și publicului larg. Acestei tematici, în multe țări, îi sunt dedicate expoziții muzeale și chiar muzee specializate, volume de studii, albume, pliante și numeroase pagini web. În aceste condiții, pare paradoxal că, deși România este o țară dintre cele mai bogate din lume în ceea ce privește resursele de sare, deși poziția sa geografică o recomandă drept una dintre cele mai solicitate provincii salifere pentru întinsele teritorii din Europa de est, sud-est și centrală, interesul din partea specialiștilor (arheologi, etnologi, istorici, antro-po-logi) pentru civilizația sării este mult mai redus, în comparație cu multe țări ale lumii. Iar preocupările de protejare și valorificare a patrimoniului cultural și natural legat de această te-matică - situri arheologice, urme de saline antice și medievale, fântâni de apă sărată și altele - lipsesc aproape cu desăvârșire. Astfel, situl arheologic de la Băile Figa, județul Bistrița-Năsăud, unul dintre cele mai strălucite monumente ale exploatării preistorice a sării din Europa, se află în real pericol de distrugere prin amenajarea în acel loc a unei stațiuni bal-neare. O serie de alte astfel de vestigii sunt periclitare și de factorii naturali. Astfel, la Săsarm - *"Valea Slatina"* (jud. Bistrița-Năsăud), Praid - Mina Veche și Sânpaul - *"Mina Romană"* (jud. Harghita) și multe altele, eroziunile și alunecările de teren deja au distrus cea mai importantă parte a acestor monumente ale naturii și civilizației. Fântânile de apă sărată, încă destul de numeroase în țara noastră, multe dintre ele fiind adevărate monumente ale arhitecturii populare, sunt și ele în pericol.

Expoziția a fost concepută ca una itinerantă. În perioada 1 decembrie 2006 - 30 decembrie 2008 ea va fi găzduită de mai multe muzee din țară. Sperăm că ea se va bucura de interesul cuvenit din partea vizitatorilor și va avea ecouri pozitive. Totodată, organizatorii

intenționează ca, pe măsura dezvoltării cercetărilor, într-un viitor cât mai apropiat, să-i dea acestei expoziții anvergură europeană, prin îmbogățirea ei cu noi exponate și prin itinerarea sa în alte țări europene.

Întregul proiect a fost coordonat de Valeriu Cavruc și Andrea Chiricescu de la Muzeul Carpaților Răsăriteni, însemnată contribuție la conceperea și realizarea acesteia aducându-și întreg colectivul acestei tinere instituții. Contribuții importante și-au adus cercetătorii, muzeografi și conservatorii din toate muzeele implicate în acest proiect: Mugur Andronic (CMB); Dan Buzea (MCR); Ioan Chintăuan (CMBN); Doina Ciobanu (MJB); Janeta Ciocan (MJM); Horia Ciugudean (MNUAB); Viorel Ciuntu (MINS); Gabriela Cloșcă (MB); Mirela Cotruță (MCR); Aurelia Cozma (MIS); Ioana Dăncuș (MMSM); Mihai Dăncuș (MMSM); Mariana Daneș (MIS); Grigore Hotico (MMSM); Dan Ivănuș (MBS); Mihaela Mănărăzan (MJM); Dorel Marc (MCR); Livia Marc (MCR); Ion Mareș (CMB); George Marinescu (CMBN); Gheorghe Matei (MJI); Cristian Micu (MET); Roxana Elena Munteanu (MIAPN); Maria Ocrain (MJȘtNP); Sanda Peter (MJM); Lucia Pop (MJM); Elena Rența (MJI); Alexandru Stănescu (MJIB); Olga Șerbănescu (MNBS); Rodica Vasile (MJȘtNP). Fotografiile au fost realizate de Kinga Ugron (MCR) iar conservarea obiectelor de patrimoniu întrunite în această expoziție a fost asigurată de conservatorii Mirela Cotruță și Eugenia Filip (MCR).

Organizatorii mulțumesc tuturor celor care au contribuit la realizarea acestei expoziții și a acestui catalog, pentru întreg sprijinul, încrederea și înțelegerea acordate.

Ne exprimăm gratitudinea față de membrul Academiei Britanice, Profesorul Anthony F. Harding, care a stimulat interesul specialiștilor din Transilvania pentru exploatarea pre- și protoistorică a sării, a înlesnit sprijinirea acestui proiect de către Academia Britanică, iar în ultimii șase ani a participat efectiv la cercetările de teren, împărțind, alături de cercetătorii din România, toate dificultățile acestora.

Nu în ultimul rând, mulțumirile noastre sunt îndreptate și către Ministerul Culturii și Cultelor care, înțelegând importanța acestui proiect, i-a acordat sprijinul necesar.

Valeriu Cavruc
Andrea Chiricescu